

Projekt „Okno do minulosti“

Markéta Vaněčková Sdružení Villa Nova Uhřínov

V roce 1999 začalo občanské sdružení Villa Nova Uhřínov s realizací projektu nazvaného „Okno do minulosti“. Jedná se o výukový program určený především pro druhý stupeň základních škol, který probíhá formou jednodenních exkurzí. Projekt je založen na spolupráci s muzei, konkrétně s Okresním muzeem Orlických hor v Rychnově nad Kněžnou a s Muzeem zimních sportů, turistiky a řemesel v Deštném v Orlických horách, a spočívá v kombinaci návštěv klasických muzejních expozic a tzv. projektového vyučování v areálu skanzenu a v expozici experimentální archeologie na základně Villa Nova v Uhřínově pod Deštnou. Program doplňuje názornou formou výuku dějepisu na ZŠ a umožňuje žákům nahlédnout do problematiky archeologického experimentu, čímž slouží k popularizaci archeologie.

V praxi exkurze většinou probíhají tak, že děti nejprve navštíví expozici na základně Villa Nova v Uhřínově, jež je umístěna v přízemním sále na ploše 120 m² a je prezentována formou rekonstruovaných předmětů, ikonografických materiálů a fotografií objektů a jednotlivých činností. Žáci se seznámí s pojmem experimentální archeologie a dostanou výklad o životě lidí ve středověku - o rozvrstvení středověké společnosti, způsobu odívání, získávání a zpracování textilních vláken, tkaní, barvení látek, o kolonizaci podhorských a horských oblastí, stavbě domů, využití dřeva, zemědělství, o výrobě keramiky a jejím významu pro datování v archeologii, rozdělování ohně atd. Součástí výkladu o odívání je názorná ukázka mužského a ženského oblečení na dvou vybraných dobrovolnicích z řad dětí. K barvení zase pořádáme soutěž, při níž se děti rozdělí do skupin, každá skupina

obdrží pastelky a list papíru s omalovánkou tří středověkých postav z různých společenských vrstev a vylosuje si z nabídky čtyři kartičky - na každé je obrázek a název určité barvířské rostliny a ještě tam je napsáno, která část rostliny se k barvení používá. Úkolem dětí je pak odhadnout jakou barvou asi dané rostliny barví a těmi potom vybarvit jednotlivé části oděvu a připsat k nim název použité rostliny. Původně jsme tuto hru vymysleli pro menší děti, ale kupodivu se setkává se zájmem i u žáků sedmých a osmých tříd.

Po skončení výkladu si děti pod naším vedením samy zkoušejí některé výrobní postupy - tkání látek na vodorovném i svislém stavu, tkaní pásků na hliněných karetkách, sprádání vlny na přeslenech, splétání provázků z listů ostřice, tváření keramiky na dvou typech hrnčířských kruhů, mletí obilí na zrnotěrkách, broušení kostí na jemnozrnném pískovci a rozdělování ohně křesáním očítky o rohovec a zachycováním jisker do choroše troudnatce kopytovitého.

Celý program v Uhřínově pod Deštnou je zhruba tříhodinový, hodinu zabere výklad spolu s barvířskou soutěží, další hodinu někdy i více, podle zájmu, si děti zkoušejí jednotlivé výrobní postupy v expozici a potom se společně odebereme do skanzenu, kde žáci shlédnou jednotlivé objekty, tedy dva typy zemnic, hospodářský objekt, chlebovou pec, tři typy plotů a políčka, na nichž provádíme experimentálně středověké zemědělství. Přitom se dozvědí další zajímavosti týkající se středověkého bydlení, stavby domů, pěstování plodin, chovu hospodářských zvířat, včelařství, rybníkářství atd. Dále se děti na vlastní kůži v jedné z polozemnic přesvědčí, jak funguje dynmý provoz a mohou si

také vyzkoušet rytí políčka dobovými rýči. Největší atrakcí je však bezesporu pečení placek v chlebové peci. Z mouky, kterou si děti předtím vlastnoručně nadrtily, jim na základně připravíme jednoduché těsto, to pak mezi ně rozdělíme, aby si každý mohl udělat svou vlastní placičku, kterou jim v rozpálené chlebové peci upečeme. Na závěr od nás každý žák dostane metodické listy, kde je přehledně shrnuto to, co předtím slyšel při výkladu.

Kromě programu na Villa Nově si mohou školy vybrat z nabídky muzeí, jaké expozice si chtějí s dětmi prohlédnout (vstupné v ceně exkurze). V Rychnově nad Kněžnou mohou navštívit Okresní muzeum Orlických hor - Kolowratský zámeček s proměnlivou národopisně zaměřenou expozicí k dějinám regionu a Orlickou galerií (krajinomalba Orlických hor) a Židovskou synagogu se stálou expozicí zaměřenou na dějiny židovského obyvatelstva v regionu a na dílo spisovatele K. Poláčka, ve Vamberku Muzeum krajky (evropsky ojedinělá expozice vývoje krajky od 18. století až po současnost) a v Deštném v Orlických horách Muzeum zimních sportů, turistiky a řemesel - expozice zaměřené na vývoj horské turistiky, sportu a řemesel v horách (tkalcovství, sekernictví, sklářství).

V muzejních expozicích děti uvidí předměty, jejichž původ a vývoj začal před staletími. Některé z artefaktů spatří i ve skanzenu v poněkud primitivnější formě, což jim pomůže uvědomit si staletý vývoj nástrojů a lidské kultury (např. tkalcovský stav z 19. stol. v expozici muzea v Deštném, středověký stav v expozici Villa Nova a textilní výrobky v expozici muzea Rychnov a muzea krajky Vamberk).

S projektem Okno do minulosti jsme začali na jaře loňského roku, exkurze probíhaly od půlky května do konce června a po prázdninách v září a říjnu. Zájemce jsme získávali rozesíláním letáčků po ško-

lách, obeslali jsme všechny ZŠ v okresech Rychnov n. K., Ústí n. O., Hradec Králové a Náchod. V květnu a červnu se přihlásilo 7 škol a všechny exkurze se setkaly se zájmem žáků i s příznivým ohlasem u učitelů. Ti nám zřejmě udělali dobrou reklamu ve svých regionech, zájem o podzimní exkurze značně vzrostl, přihlásilo se 14 škol, z nichž některé přijely vícekrát. Mnohé školy přislíbily svou účast i do budoucna. Celkově se v průběhu roku 1999 projektu zúčastnilo přibližně 1200 dětí

Ač program exkurzí je určen pro druhý stupeň ZŠ, přijely některé školy také s mladšími žáky (třetí a čtvrtá třída). I s takovými dětmi máme velice kladné zkušenosti, je sice třeba přizpůsobit pro ně výklad, ale na druhé straně se živě zajímají o všechny aktivity a všechno si s nadšením zkoušejí. Problémy naopak někdy bývají s žáky osmých a zejména devátých tříd, protože děti se před sebou navzájem stydí si něco vyzkoušet, musíme je k tomu přemlouvat a je obtížnější udržet jejich pozornost při výkladu. Z tohoto důvodu není zrovna ideální, přijede-li škola s dětmi velkého věkového rozpětí, protože pak žáci vyšších ročníků často vyrušují a je nutné celý program kvůli nim zkrátit, přestože mladší děti zájímá. Devítky se projektu ovšem zúčastňují spíše výjimečně a u osmých tříd hodně záleží na škole a přístupu učitelů. Obecně máme lepší zkušenosti s exkurzemi menších škol z malých měst či vesnic. Až na výjimky ale nebývají s dětmi žádné problémy, naopak program je vždy velmi zaujme (zejména pečení placek ve skanzenu, vysedávání v zakoupené polozemnici a drbání koz), takže věříme, že si z našich exkurzí do budoucna něco odnesou. Část toho, o čem se učí ve škole, u nás vidí na vlastní oči, což má spolu s možností vyzkoušet si jednotlivé výrobní postupy velký význam pro lepší poznání a pochopení způsobu života středověkého člověka.